

Między nadzieją a obawą – reakcje na wyniki wyborów parlamentarnych

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Po pierwszej turze wyborów prezydenckich i porażce prezydenta Komorowskiego Polacy byli przede wszystkim zaskoczeni (27%). Wyniki drugiej tury wyborów prezydenckich i elekcja nowego prezydenta Andrzeja Dudy nie były już tak wielką niespodzianką. Uczuciem, które bezpośrednio po wyborach przeważało wśród wszystkich uprawnionych do głosowania, było zadowolenie (32%). Czy rezultat październikowych wyborów do Sejmu i Senatu także okazał się zaskakujący, czy też w społecznych reakcjach dominowały inne odczucia? Zapytaliśmy o to w ostatnim sondażu¹.

Na podstawie deklaracji badanych można stwierdzić, że wynik tegorocznych wyborów do Sejmu i Senatu nie był zaskoczeniem – tylko 12% ankietowanych wskazało to uczucie jako dominujące. Wśród ośmiu stanów emocjonalnych wymienionych w ankiecie zaskoczenie znalazło się na 6 miejscu. Najwięcej wskazań zyskały dwa odmienne, choć niekoniecznie rozłączne odczucia – nadzieja (34%) oraz obawa (31%). Duża część Polaków chciałaby zmian w sposobie funkcjonowania władzy centralnej i z nadejściem nowej opcji politycznej oraz nowych ludzi wiąże nadzieję na pozytywne zmiany. Z drugiej jednak strony wielu podziela obawy, czy nowi rządzący będą podejmować odpowiedzialne decyzje i czy nie zepsują tego, co – ich zdaniem – funkcjonuje dobrze.

Analiza pozostałych odczuć również pokazuje wyraźną dwoistość reakcji wśród ogółu Polaków. Po wyborach podobne odsetki badanych doświadczały przeciwstawnych stanów – z jednej strony zadowolenia, z drugiej zaś rozczarowania (po 21% wskazań). Niemal równie często respondenci deklarowali podobne reakcje emocjonalne tylko w bardziej intensywnym nasileniu – z jednej strony radość (10%), a z drugiej zniechęcenie (9%).

Dla 14% ankietowanych wynik wyborów parlamentarnych był sprawą obojętną.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (306) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 5–11 listopada 2015 roku na liczącej 951 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. Z JAKIMI UCZUCIAMI PRZYJĄŁ(ĘŁA) PAN(I) WYNIKI PAŹDZIERNIKOWYCH WYBORÓW DO SEJMU I SENATU?

Respondenci mogli wskazać nie więcej niż dwa odczucia

Pytania o powyborcze odczucia zadawaliśmy niemal od początku przemian ustrojowych.

Na początku transformacji, w listopadzie 1991 roku, po wyborze bardzo rozdrobnionego Sejmu I kadencji, większość ankietowanych – mając do wyboru nieco mniej rozbudowany wachlarz emocji² – określała swoją reakcję przede wszystkim jako obojętność (42%) oraz, rzadziej, jako niezadowolenie (24%). W sumie odczucia negatywne ponad dwukrotnie przeważały nad pozytywnymi (niezadowolenie i smutek – łącznie 37% wskazań; zadowolenie i radość – 14%). Również po wyborczym tryumfie SLD i PSL we wrześniu 1993 roku najczęściej wskazywaną reakcją emocjonalną na ten wynik była obojętność (38%), jednak, odwrotnie niż dwa lata wcześniej, była to obojętność z minimalnie większą domieszką odczuć pozytywnych (radość i zadowolenie – łącznie 29% wskazań) niż negatywnych (niezadowolenie i smutek – 24%).

Pytanie o reakcję na wyniki wyborów w obecnym kształcie zadajemy od 1997 roku. Choć we wcześniejszych pytaniach posługiwano się nieco innymi zestawami stanów emocjonalnych, można stwierdzić, że, ogólnie rzecz biorąc, reakcje na późniejsze wyniki

² Do wyboru były następujące uczucia: radość, zadowolenie, obojętność, niezadowolenie, smutek.

wyborów okazały się bardziej pozytywne niż odczucia po wyborach w początkach okresu transformacji. Zmniejszyła się liczba wskazań mówiących o obojętności jako najczęstszym typie reakcji na wynik wyborów. Więcej Polaków niż w początkowej fazie transformacji zaczęło czuć, że wybory parlamentarne to także ich sprawa. Zmniejszyła się również przewaga odczuć, które można określić jako negatywne.

Tabela 1

Z jakim uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki wyborów parlamentarnych ? (Respondenci mogli wskazać nie więcej niż dwa odczucia)	Wskazania według terminów badań					
	IX '97	X '01	X '05	XI '07	XI '11	XI '15
	w procentach					
Z radością	8	4	4	11	8	10
Z zadowoleniem	24	24	12	25	24	21
Z nadzieją	38	46	32	47	28	34
Z zaskoczeniem	16	13	9	11	11	12
Z rozczarowaniem	11	11	12	9	15	21
Ze zniechęceniem	7	8	9	5	7	9
Z obawą	25	19	23	15	20	31
Z obojętnością	22	25	28	20	27	14
Trudno powiedzieć	5	4	6	3	1	2

Z deklaracji badanych składanych po sześciu ostatnich wyborach wynika, że reakcją wskazywaną najczęściej była zawsze nadzieja. W trakcie każdych wyborów, a wyborów parlamentarnych w szczególności, wyborcy mogą dać wyraz swoim odczuciom, ocenom, poglądom na temat aktualnej władzy. Wybory oznaczają też zazwyczaj rozładowanie emocji politycznych, każde „nowe rozdanie” daje nadzieję na pozytywne zmiany, na poprawę sytuacji i to nie tylko dla tych, których opcja wygrała.

Największe nadzieje badani wiązali ze zwycięstwem w wyborach w 2001 roku (po okresie rządów AWS) koalicji SLD-UP, poszerzonej potem o PSL. Nadzieje na pozytywne zmiany deklarowała wtedy niemal połowa badanych (46%), choć jednocześnie towarzyszył temu stosunkowo duży odsetek deklaracji obojętności. Podobną erupcję pozytywnych oczekiwań wobec przyszłości obserwowaliśmy jeszcze po wyborach z 2007 roku (47%), kiedy to, po okresie rządów koalicji pod przywództwem PiS, zwyciężyło PO, rządzące potem w koalicji z PSL. Wówczas nadziejom na przyszłość najliczniej towarzyszyło zadowolenie. Z kolei najmniejsze nadzieje na zmiany Polacy mieli po powtórny wyborczym sukcesie rządzącej PO w wyborach w 2011 roku (28%). Wówczas uczuciem towarzyszącym wynikowi wyborów była, obok nadziei, niemal równie często deklarowana obojętność (27%).

Obecny układ odczuć w postaci nadziei podszytej obawami zarejestrowaliśmy także wcześniej, w 1997 roku, po wyborczym tryumfie AWS. Jednak obecne reakcje są w mniejszym stopniu pozytywne niż trzynaście lat temu – obecnie odsetek osób przyjmujących wynik wyborów z nadzieją jest tylko niewiele wyższy od liczby ankietowanych obawiających się tego, jak zmieni się Polska po tegorocznych wyborach. W 1997 roku optymizm wyraźnie przeważał, przewaga nadziei nad obawą była wyraźnie większa. Warto jeszcze zauważyć, że po wyborach w 2005 roku, kiedy również, tak jak obecnie, zwyciężył PiS, obawy przed przyszłością nie były tak znaczące. Wówczas na drugim miejscu znalazła się obojętność.

Koloryt odczuć, z jakimi przyjmowane były rezultaty poszczególnych wyborów, jest przede wszystkim pochodną poglądów politycznych i sympatii partyjnych oraz ich usytuowania względem wyborczego rozstrzygnięcia. Wynik tegorocznych wyborów najbardziej pozytywnie przyjęły osoby deklarujące prawicowe poglądy polityczne. Wiązą one ze zmianą układu politycznego duże nadzieje (47%), a jednocześnie często towarzyszy im satysfakcja i zadowolenie z wyborczego wyniku (39%). Respondenci o poglądach centrowych są wyraźnie mniej optymistyczni, na rezultat październikowych wyborów patrzą przede wszystkim z obawą (44%), w tle pojawia się również rozczarowanie (25%), choć z drugiej strony towarzyszy im także stosunkowo dużo nadziei (27%). Natomiast respondenci określający swoje poglądy jako lewicowe przyjęli wynik wyborów wyraźnie negatywnie – z obawą (47%) oraz z rozczarowaniem (35%) – jak się można domyślać, przede wszystkim z powodu braku lewicowych ugrupowań w nowym parlamencie.

Tabela 2

Z jakimi uczuciami przyjął Pan(i) wyniki wyborów do Sejmu?	Deklarowane poglądy polityczne		
	Lewicowe	Centrowe	Prawicowe
	w procentach		
Z radością	4	5	19
Z zadowoleniem	9	15	39
Z nadzieją	21	29	47
Z zaskoczeniem	17	13	10
Z rozczarowaniem	35	25	14
Ze zniechęceniem	19	13	4
Z obawą	47	44	16
Z obojętnością	7	13	9
Trudno powiedzieć	1	0	2

Polityczne uwarunkowania różnych typów reakcji na wynik wyborów potwierdzają deklaracje elektoratów poszczególnych partii i ugrupowań politycznych. Odczucia osób głoszących w ostatnich wyborach na dwie największe partie są powtórzeniem, choć w bardziej nasilonej postaci, reakcji zwolenników prawicy i lewicy. Elektorat PiS przywitał wyniki wyborów jednoznacznie pozytywnie – z nadzieją (69%) i zadowoleniem (52%). Z kolei zwolennicy PO przyjęli je z obawą (60%) oraz rozczarowaniem (50%); zaledwie 8% wyborców PO wiąże z nową władzą jakieś pozytywne oczekiwania na przyszłość. Jednak najbardziej rządów PiS obawiają się wyborcy Nowoczesnej Ryszarda Petru – tego rodzaju odczucia zadeklarowało ponad trzy czwarte osób głoszących na tę partię (78%). Obawom tego elektoratu towarzyszy także rozczarowanie (38%).

Tabela 3

Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki październikowych wyborów do Sejmu i Senatu?	Wyborcy poszczególnych partii						Nie głoszący
	PiS	PO	Kukiz'15	Nowoczesna	PSL*	Zjednoczona Lewica*	
	w procentach						
Z radością	29	1	6	0	6	0	4
Z zadowoleniem	52	5	23	3	9	7	12
Z nadzieją	69	8	35	11	30	7	25
Z zaskoczeniem	6	15	13	14	31	23	11
Z rozczarowaniem	2	50	22	38	31	43	15
Ze zniechęceniem	0	19	10	11	0	28	10
Z obawą	4	60	29	78	46	44	31
Z obojętnością	3	8	9	11	9	9	27
Trudno powiedzieć	0	0	0	0	0	0	6

* Deklaracje wyborców tych ugrupowań należy interpretować z ostrożnością ze względu na ich małą liczebność w próbie

Mieszane uczucia mają w sprawie rezultatów wyborów zwolennicy komitetu Kukiz'15 – wyniki wyborów przyjęli z nadzieją (35%) i zadowoleniem (23%), ale jednocześnie nieobca jest im obawa (29%) oraz rozczarowanie (22%). Wśród nielicznych w badanej próbie wyborców PSL także dominują obawy w połączeniu z niejednoznacznymi uczuciami – zaskoczeniem, rozczarowaniem, ale i nadzieją. Zjednoczona Lewica, której przedstawiciele nie znaleźli się w parlamencie, po wyborach czuje się przede wszystkim zawiedziona i rozczarowana wyborczym wynikiem (43%) i z obawą patrzy w przyszłość (44%). Elektorat tej partii, obok zwolenników PO, w najmniejszym stopniu wiąże z wyłonioną w tych wyborach nową władzą jakiegokolwiek oczekiwanie na lepszą przyszłość.

Największe nadzieje z nowym układem politycznym w parlamencie wiążą osoby religijne, uczestniczące w praktykach religijnych raz w tygodniu (45%) lub częściej (46%). Duże nadzieje na poprawę sytuacji mają również mieszkańcy wsi (41%), a w jeszcze większym stopniu respondenci pracujący w prywatnych gospodarstwach rolnych (47%). Wyraźnie częściej niż inni podzielają je także ankietowani deklarujący najniższe dochody (do 649 zł na osobę w rodzinie – 41%) oraz najstarsi (od 65 roku życia – 39%). Częściej są to osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (38%). W grupach społeczno-zawodowych najwięcej pozytywnych oczekiwań na przyszłość mają gospodynie domowe (49%), emeryci (40%) i rolnicy (38%).

Obawy związane z nową władzą najczęściej są udziałem osób, które nie uczestniczą w praktykach religijnych (56%). Częściej niż inni o przyszłość martwią się również mieszkańcy dużych miast (powyżej 100 tys. mieszkańców), w tym szczególnie największych aglomeracji (46%), oraz osoby z wyższym wykształceniem, pracujący w instytucjach państwowych lub sferze publicznej (44%) i respondenci o najwyższych dochodach (powyżej 2000 zł na osobę w rodzinie – 46%). W grupach zawodowych najwięcej obaw mają przedstawiciele kadry kierowniczej z wyższym wykształceniem i pracownicy administracyjno-biurowi (po 47% wskazań) oraz średni personel techniczny (40%).

Wynik ostatnich wyborów parlamentarnych Polacy przyjęli niejednoznacznie, choć z minimalną przewagą odczuć pozytywnych. Jeśli potraktować zaskoczenie oraz obojętność jako uczucia o charakterze neutralnym, to w sumie reakcje pozytywne – radość, zadowolenie i nadzieja – niewiele przeważały nad odczuciami o charakterze negatywnym – rozczarowaniem, zniechęceniem, obawą. Dominujące odczucia: nadzieja i obawa wydają się mieć znaczenie metaforyczne. Oba wskazują na przeważającą wśród Polaków potrzebę zmian, a jednocześnie na lęk o to, czy będą to zmiany na lepsze, dokonywane w sposób odpowiedzialny, czy przyniosą więcej korzyści czy strat. Oba typy reakcji różnicują polskie społeczeństwo, jak się wydaje, zarówno pod względem społecznym, jak i kulturowym. Powyborcze nadzieje mają w największym stopniu osoby religijne, mieszkające na wsi,

pracujące w prywatnych gospodarstwach rolnych, badani z wykształceniem zawodowym, gorzej sytuowani. Obawy podzielają najczęściej osoby niewierzące, mieszkańcy największych miast, respondenci z wyższym wykształceniem, o najwyższych dochodach, częściej pracujący w sektorze państwowym lub publicznym. Zapewne oba te odczucia – nadzieja i obawa – będą towarzyszyć odbiorowi społecznemu pierwszych kroków nowego rządu.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

Tabela 1

		Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki październikowych wyborów do Sejmu i Senatu?									Liczba osób
		Z radością	Z zadowoleniem	Z nadzieją	Z zaskoczeniem	Z rozczarowaniem	Ze zniechęceniem	Z obawą	Z obojętnością	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		10	21	34	12	21	9	31	14	2	948
Płeć	Mężczyźni	10	22	34	11	20	9	29	15	3	450
	Kobiety	9	21	34	13	22	9	33	13	2	499
Wiek	18–24 lata	5	13	23	15	27	14	31	25	3	98
	25–34	12	21	31	11	20	13	36	14	1	181
	35–44	5	19	35	8	19	9	39	16	2	171
	45–54	12	24	35	10	16	8	31	12	3	141
	55–64	9	21	34	11	24	8	29	12	2	167
	65 lat i więcej	13	27	39	15	21	6	22	9	2	191
Miejsce zamieszkania	Wieś	10	29	41	9	13	5	23	16	2	378
	Miasto do 19 999	7	25	30	16	22	10	27	14	3	144
	20 000 – 99 999	11	12	28	16	26	11	35	11	3	171
	100 000 – 499 999	8	17	28	11	22	14	41	17	1	162
	500 000 i więcej mieszk.	13	9	27	7	37	15	46	6	1	93
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	14	28	34	16	14	3	17	17	4	193
	Zasadnicze zawodowe	8	22	38	10	16	9	26	17	4	233
	Średnie	10	20	33	10	23	10	34	12	2	286
	Wyższe	7	16	29	12	28	14	44	10		236
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	9	15	29	7	34	17	47	9		118
	Średni personel, technicy		21	33	5	23	11	40	14	4	32
	Pracownicy adm.-biurowi	8	12	29	15	20	14	47	12		71
	Pracownicy usług	4	28	37	9	15	12	27	12	5	54
	Robotnicy wykwalifikowani	9	19	35	5	19	10	27	19	4	102
	Robotnicy niewykwalifik.	5	16	17	8	23	11	37	23		44
	Rolnicy	5	26	38	5	16	3	27	6		32
	Pracujący na własny rach.	6	18	33	25	20	2	36	24		43
	Bezrobotni	8	22	29	16	16	6	33	16	4	78
	Emeryci	13	28	40	13	21	6	22	11	2	228
	Renciści	16	23	25	16	17	12	24	10	3	51
	Uczniowie i studenci	13	19	25	19	24	13	22	23	3	44
	Gospodynie domowe i inni	12	25	49	14	9	6	24	17	7	52
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	8	21	34	11	21	12	44	7	1
spółce właścicieli prywatnych i państwa		7	17	22	5	16	13	37	25	3	81
sekt. prywat. poza rolnict.		6	17	31	11	26	12	35	15	2	258
prywatnym gosp. rolnym		8	25	47	5	14	3	30	8	3	32
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	11	20	41	14	10	8	22	19	2	131
	Od 650 do 999 zł	12	33	38	7	15	8	27	17	4	131
	Od 1000 do 1399 zł	10	26	38	13	19	11	28	8	1	153
	Od 1400 zł do 1999 zł	13	23	33	12	24	11	30	12		166
	2000 zł i więcej	4	13	23	13	36	14	46	10	2	151
Ocena własnych war. mater.	Złe	7	18	35	12	17	5	28	17	4	104
	Średnie	10	27	36	12	16	9	26	16	2	374
	Dobre	10	18	31	11	25	11	36	11	2	470
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	25	45	46	12	9	2	20	10		49
	Raz w tygodniu	12	26	45	13	14	6	24	12	1	414
	1–2 razy w miesiącu	11	22	30	11	21	12	26	13	2	136
	Kilka razy w roku	4	16	25	12	26	13	36	16	5	208
	W ogóle nie uczestniczy	6	7	10	9	38	13	56	18	1	134
Poglądy polityczne	Lewica	4	9	21	17	35	19	47	7	1	144
	Centrum	5	15	29	13	25	13	44	13	0	295
	Prawica	19	39	47	10	14	4	16	9	2	336
	Trudno powiedzieć	4	9	26	10	15	5	25	31	8	174